

Gunnar Sivertsen

Finansowanie oparte na publikacjach – Model norweski*

STRESZCZENIE. Model norweski stanowi próbę całościowego ujęcia recenzowanych publikacji naukowych we wszystkich obszarach wiedzy – z uwzględnieniem preferowanych typów publikacji i języków publikacji w naukach humanistycznych – za pomocą jednego ważonego wskaźnika, pozwalającego porównywać efekty badań naukowych wewnątrz różnych instytutów i wydziałów oraz pomiędzy instytucjami badawczymi. W artykule opisano główne składniki Modelu, metodę jego wdrożenia oraz efekty i doświadczenia trzech krajów wykorzystujących go, w których przeprowadzono jego ewaluację: Belgii (Flandrii), Danii i Norwegii. Zakończenie zawiera analizę Modelu z perspektywy nauk humanistycznych.

SŁOWA KLUCZOWE: Model norweski, bibliometria, humanistyka, nauki społeczne, ewaluacja

Wstęp

Model norweski** (Ahlgren, Colliander i Parsson 2012; Schneider 2009), wprowadzony na poziomie krajowym w Belgii (Flandria), Danii, Finlandii, Norwegii i Portugalii oraz na poziomie lokalnym przez kilka(naście) szwedzkich uczelni, składa się z trzech elementów:

A. krajowej bazy danych zawierającej kompletną reprezentację ustrukturyzowanych, sprawdzalnych i zgodnych z kryteriami indeksowania rekordów biblio-

* Praca ukazała się oryginalnie jako: Sivertsen G. (2016). Publication-Based Funding: The Norwegian Model. W: M. Ochsner, S.E. Hug, H.-D. Daniel. *Research Assessment in the Humanities. Towards Criteria and Procedures* (79-90). Berlin: Springer.

** „Model” z wielkiej litery w dalszej części tekstu będzie odnosić się do Modelu norweskiego – D.K.

graficznych recenzowanej literatury naukowej ze wszystkich obszarów badań naukowych;

B. wskaźnika publikacji, o zróżnicowanych wagach, zapewniającego porównywalność odmiennych tradycji publikacji w różnych obszarach wiedzy, za pośrednictwem przyznawanych punktów za publikacje, mierzonych na poziomie instytucji;

C. modelu finansowania instytucji opartego na produktywności, który przyznaje niewielką część bezpośredniej dorocznej subwencji instytucjonalnej na podstawie udziału instytucji w ogólnej liczbie punktów za publikacje.

Składnik C nie jest konieczny do wprowadzenia składników A i B. Z doświadczenia jednak wynika, że modele finansowania przyczyniają się do kompletności i rzetelności danych bibliograficznych stosowanych w składniku A. Największe komercyjne bazy danych, jak Scopus czy Web of Science, jak dotąd nie są kompletne, przez co nie pozwalają na prawidłowe funkcjonowanie Modelu; dlatego na jego potrzeby dane bibliograficzne dostarczane są przez same instytucje poprzez system klasy Current Research Information Systems (CRIS).

Model norweski został stworzony tak, by adekwatnie i w sposób porównywalny reprezentował wszystkie obszary badań naukowych. Wszystkie kraje stosujące ten Model wprowadziły go w podobny sposób: rząd zaangażował do tego procesu uznanych naukowców ze wszystkich głównych obszarów badań (np. dziekanów wskazywanych przez konferencję rektorów) w roli reprezentantów odpowiednich wydziałów we wszystkich uczelniach albo ekspertów wskazanych przez krajowe towarzystwa naukowe. Naukowcy-reprezentanci byli bezpośrednio zaangażowani w krajową adaptację i konstruowanie wskaźnika publikacji (składnik B). Rezultatem tych procesów był jeden nieskomplikowany, praktyczny kompromis – pierwszy wskaźnik bibliometryczny obejmujący wszystkie obszary badań w sposób kompletny i porównywalny. Zastąpił on kilkanaście idealnych, lecz oddzielnych wskaźników reprezentujących standardy naukowego publikowania dla każdego obszaru badań osobno.

Model norweski przyciąga najwięcej uwagi ze strony humanistyki i nauk społecznych. Początkowa reakcja jest często negatywna lub sceptyczna, jako że Model zmienia wartości akademickie na mierzalne punkty. Zgodnie z innym zarzutem, chociaż Model norweski mierzy publikacje książkowe i publikowanie na poziomie krajowym lepiej niż inne wskaźniki, to nie uwzględnia wielu innych wartościowych praktyk publikacyjnych, ponieważ skupia się tylko na publikacjach recenzowanych i promuje publikacje międzynarodowe.

Model norweski przechodził ewaluację trzykrotnie. We wprowadzeniu odniosę się do rezultatów z Belgii (Flandrii), natomiast do ewaluacji w Danii i Norwegii wrócę w dalszej części artykułu.

Flandria wprowadziła Model finansowania instytucji oparty na produktywności pod nazwą BOF-key dla pięciu flamandzkich uniwersytetów w 2003 r. Bibliome-

tryczna składowa algorytmu finansowania pierwotnie wykorzystywała wyłącznie dane z Web of Science. Odpowiadając na krytykę ze strony humanistyki i nauk społecznych, w 2008 r. rząd postanowił uzupełnić komercyjne bazy danych za pomocą zmodyfikowanych składników A i B Modelu norweskiego. Od 2009 r. Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand voor de Sociale en Humane Wetenschappen (Flandryjska Akademicka Bibliograficzna Baza Danych dla Nauk Społecznych i Humanistycznych; VABB-SHW) zbiera uzupełniające dane bibliograficzne z pięciu uniwersytetów (Engels, Ossenblock i Spruyt 2012). Ewaluacja VABB-SHW została przeprowadzona w 2012 r. przez Technopolis Group na zlecenie flamandzkiego rządu. Wskazano następujące efekty VABB-SHW (Technopolis Group 2013: 9-10):

- przeciwdziała marginalizacji pewnych typów publikacji w humanistyce i naukach społecznych;
- przyczynia się do zwiększenia liczby publikacji w czasopismach recenzowanych oraz wydawnictwach stosujących procedury recenzji naukowej. Tym samym ukierunkowuje zachowania publikacyjne badaczy z nauk humanistycznych i społecznych;
- przyczyniła się do większego nacisku w kwestii przygotowywania recenzji naukowych w czasopismach i przez wydawców;
- zwiększyła widoczność i prestiż nauk humanistycznych i społecznych oraz ich publikacji wśród społeczności akademickiej;
- przyczyniła się do podniesienia jakości bibliograficznych baz danych w zakresie nauk humanistycznych i społecznych prowadzonych przez stowarzyszenia uczelni, co umożliwia analizy o znaczeniu strategicznym.

W dalszej części artykułu krótko omówię trzy składniki Modelu norweskiego, następnie przejdę do ewaluacji Modelu, a zakończę jego analizą z perspektywy nauk humanistycznych.

Niniejszy artykuł nie stanowi neutralnego, zewnętrznego i obiektywnego studium Modelu norweskiego. W latach 2003-2004, we współpracy z naukowcami-reprezentantami z norweskich uniwersytetów i jako konsultant Norweskiego Stowarzyszenia Instytucji Szkolnictwa Wyższego oraz Norweskiego Ministerstwa Edukacji i Badań Naukowych (Sivertsen 2010), byłem odpowiedzialny za stworzenie tego modelu. Do dzisiaj mam wpływ na jego rozwój w Norwegii i w Danii.

1. Składnik A: Definicja i zbieranie danych

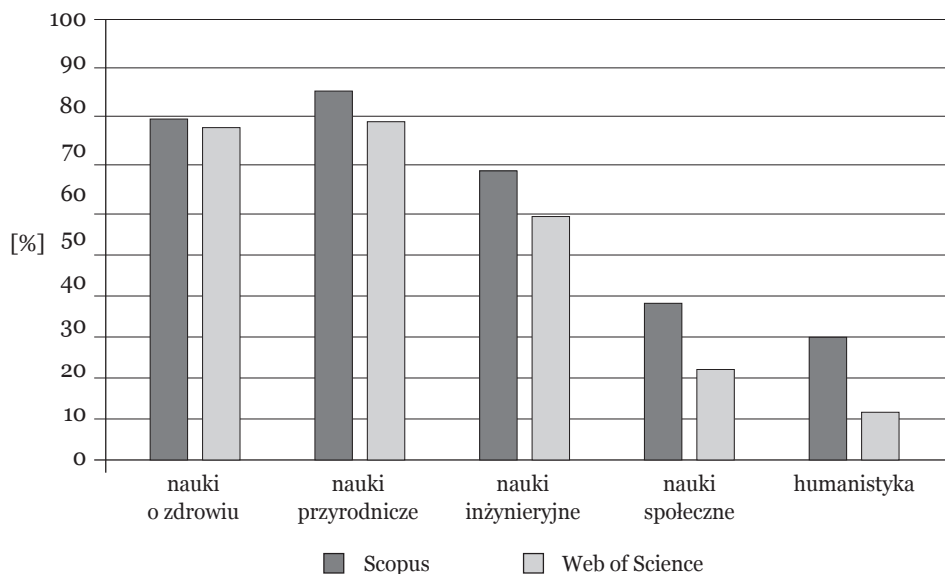
Model norweski został stworzony z myślą o sposobie finansowania instytucji badawczych częściowo na podstawie ich produktywności. Ponieważ instytucje mają różne profile prowadzonych badań (dajmy na to, uniwersytet różni się istotnie od politechniki), Model musi reprezentować wszystkie obszary badań w sposób kompletny i porównywalny.

Nie istnieje ani jedna kompletna baza danych zawierająca wszystkie publikacje naukowe we wszystkich obszarach wiedzy. Wykres 1 przedstawia stopień pokrycia dwóch największych komercyjnych baz danych, Scopus i Web of Science. Na podstawie kompletnej bazy danych obejmującej publikacje z Norwegii w 2005 r., której używam tutaj dla porównania, można stwierdzić, że niedostateczna reprezentacja nauk społecznych i humanistycznych wynika głównie z niekompletnej reprezentacji czasopism międzynarodowych, ograniczonej lub żadnej reprezentacji czasopism krajowych oraz bardzo ograniczonej reprezentacji recenzowanych publikacji książkowych (Sivertsen 2014).

Dane w Modelu norweskim są określone przez wspólną definicję, opracowaną i zaakceptowaną przez wszystkie obszary wiedzy, a opublikowaną w 2004 r. (Sivertsen i Larsen 2012: 569). Zgodnie z tą definicją publikacja naukowa musi:

- zawierać nowe wyniki badań,
- mieć charakter naukowy, co pozwala na weryfikację i/lub wykorzystanie rezultatów w dalszej działalności badawczej,
- ukazać się w języku i sposobie dystrybucji, które udostępnią publikację odpowiedniemu gronu badaczy,
- ukazać się w kanale publikacji (czasopismo, seria wydawnicza, wydawnictwo) reprezentującym autorów z wielu instytucji i poddającym manuskrypty procedurze niezależnej recenzji naukowej poprzedzającej publikację.

Wykres 1. Odsetek z 70 500 recenzowanych artykułów naukowych w czasopismach, seriach wydawniczych i książkach przypisanych do norweskiego sektora szkolnictwa wyższego w latach 2005-2012, uwzględnionych w Scopus i Web of Science

Podczas gdy pierwsze dwa wymogi tej definicji dotyczą oryginalności i akademickiego formatu samej publikacji, trzeci i czwarty wymóg odnoszą się do aktualizowanego na bieżąco rejestru uznanych kanałów publikacji naukowych dostępnego w Internecie. Sugestie dodania nowego kanału przyjmowane są w trybie ciągłym na tej samej stronie¹. Publikacje w kanałach lokalnych (takich, które służą tylko jednej instytucji) nie zostały uwzględnione przez definicję, ponieważ, po pierwsze, nie gwarantują niezależnej recenzji naukowej, po drugie, zadaniem wskaźnika powiązanego z instytucjonalnym finansowaniem badań nie jest wspieranie publikacji jedynie o zasięgu pojedynczej instytucji.

Przedstawiona definicja nie została opracowana do stosowania dla wszystkich publikacji, których autorami są naukowcy. Odnosi się tylko do badań naukowych, a nie publikacji w ogólności. W związku z tym ogranicza się do oryginalnych publikacji naukowych.

Oprócz definicji publikacji naukowej konieczne jest również kompletne źródło danych bibliograficznych, które może być połączone z osobami i ich afiliacjami. Dane muszą być ustrukturyzowane (aby były porównywalne i mierzalne), weryfikowalne (przez zewnętrzne źródła danych, np. biblioteki) i rzetelne (intersubiektywna zgoda co do zgodności treści z definicją). Wymogi te są obecnie możliwe do spełnienia dzięki systemom klasy CRIS działającym w trybie ciągłym i rozwijanym od dwóch dekad. Systemy te oferują metadane o sprawdzonej jakości, na poziomie instytucji lub krajów.

Systemy CRIS na poziomie instytucji upowszechniły się ostatnio zarówno w rozwiązaniach lokalnych, jak i komercyjnych. Norwegia jako jeden z niewielu krajów posiada w pełni zintegrowany niekomercyjny system CRIS na poziomie krajowym. Cristin (The Current Research Information System in Norway) to wspólny system obsługujący wszystkie organizacje badawcze sektora publicznego: uniwersytety, koledże uniwersyteckie, szpitale uniwersyteckie i niezależne instytuty badawcze. Model norweski, który obecnie stosowany jest w finansowaniu instytucjonalnym we wszystkich sektorach, przyczynił się do rozwoju wspólnego systemu. Stało się tak, ponieważ wiele publikacji afiliowanych jest przez kilka instytucji – i tak też musi być traktowane w procesie sprawdzania spełniania kryteriów indeksowania w bazie i na potrzeby obliczania wskaźnika. Transparentność danych pomiędzy instytucjami podnosi również ich jakość. Każda instytucja może wyświetlić i zweryfikować dane pozostałych. Baza danych o publikacjach naukowych w CRIS jest dostępna online i otwarta dla całego społeczeństwa.

Koszty funkcjonowania Cristin nie byłyby uzasadnione, gdyby nie możliwość wielokrotnego wykorzystania tych samych danych. Dane publikacji rejestrowane są

¹ Norwegian Social Science Data Services (Norweskie Centrum Baz Danych Nauk Społecznych) we współpracy z ESF uruchomiło równoległą usługę dla ERIH PLUS, do niedawna funkcjonującego pod nazwą ERIH (European Reference Index for the Humanities), <https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/erihplus/>.

tylko raz, po czym można wykorzystać je w CV, aplikacjach grantowych, ewaluacji, raportach rocznych, wewnętrznej sprawozdawczości, bibliografiach dla Otwartych Archiwów, odnośnikach do źródeł pełnotekstowych itp.

2. Składnik B: Porównywalny pomiar między dyscyplinami

Publikacje są jednocześnie liczone i ważone na potrzeby pomiaru do algorytmu finansowania pod koniec każdego roku. Celem przeważania jest wyrównanie różnych wzorów publikacyjnych właściwych dla różnych obszarów wiedzy, aby umożliwić porównywanie efektów publikacyjnych pomiędzy różnymi obszarami badań i instytucjami o różnych profilach badawczych. Wyróżniono trzy typy publikacji o różnych wagach: publikacje w czasopismach i seriach wydawniczych (ISSN), rozdziały w książkach (ISBN) i książki (ISBN). Kanały publikacji podzielono z kolei na dwa poziomy, stymulując w ten sposób publikowanie w najbardziej prestiżowych i wymagających kanałach publikacji w każdym polu badań. Najwyższy poziom określono jako „poziom 2”. Obejmuje on wyłącznie wiodące, najbardziej selektywne międzynarodowe czasopisma naukowe, serie wydawnicze i wydawnictwa. Istnieje tutaj ograniczenie ilościowe, ponieważ kanały wchodzące w skład „poziomu 2” mogą reprezentować nie więcej niż 20% światowych publikacji w danym obszarze wiedzy. Wagi publikacji ze względu na rodzaj i kanał zawarto w tabeli 1.

Punkty za publikacje mierzone są na poziomie instytucji, a nie indywidualnych badaczy. Punkty za publikacje wieloautorskie afiliowane w kilku instytucjach są naliczane ułamkowo pomiędzy instytucje według liczby autorów z danej instytucji.

Tabela 1. Punkty za publikacje w Norwegii

Typ publikacji	Kanały publikacyjne na (standardowym) poziomie 1	Kanały publikacyjne na (wyróżniającym się) poziomie 2
Artykuły w czasopismach (ISSN)	1,0	3,0
Rozdziały w książkach (ISBN)	0,7	1,0
Publikacje książkowe (ISBN)	5,0	8,0

Lista czasopism, serii i wydawnictw „poziomu 2” jest corocznie aktualizowana we współpracy z krajowymi radami naukowymi w każdej dyscyplinie lub obszarze badań (Sivertsen 2010). Towarzystwa proponują zmiany interdyscyplinarnej Krajowej Radzie Wydawniczej, która zarządza procesem w imieniu wszystkich instytucji i podejmuje ostateczną decyzję. Statystyki bibliometryczne (produkcja światowa vs. krajowa w kanałach na obu poziomach, cytowania wedle kanałów publikacji) stosowane są w tym procesie pomocniczo, nie zaś jako samodzielne kryteria.

3. Składnik C: Finansowanie i system zachęt

W Europie istnieją dwa główne warianty modelu finansowania instytucji badawczych opartego na produktywności: ewaluacyjny (Wielka Brytania i Włochy, a ostatnio także Czechy i Szwecja) oraz parametryczny (wiele mniejszych krajów europejskich). Model norweski stworzono na potrzeby finansowania parametrycznego. Nie stanowi on jednak alternatywy dla ewaluacji badań naukowych. We wszystkich krajach stosujących dzisiaj ten Model stosowane są również ewaluacje z udziałem paneli eksperckich, chociaż bez bezpośrednich konsekwencji dla finansowania instytucji.

W krajach z finansowaniem parametrycznym nie stosuje się wyłącznie wskaźników bibliometrycznych. Uwzględnia się też np. zewnętrzne finansowanie czy liczbę nadanych stopni doktora. Ponadto wskaźniki zazwyczaj stosowane są do alokacji jedynie niewielkiej części całkowitego budżetu. W efekcie konsekwencje finansowe uzyskania przez instytucję konkretnego wskaźnika publikacji w Modelu norweskim są niewielkie we wszystkich krajach. W przypadku Norwegii wskaźnik publikacji realokuje mniej niż 2% środków całego sektora szkolnictwa wyższego. Jeden punkt odpowiada prawie 5 tys. euro.

Mimo to wskaźnik publikacji wzbudza zainteresowanie badaczy w znacznie większym stopniu niż pozostałe części algorytmu o większej wadze. Być może dzieje się tak, ponieważ na wartość tego wskaźnika bezpośredni wpływ mają sami badacze. Model norweski jest chyba w stanie zmieniać ich zachowanie – co może stanowić problem.

4. Ewaluacja efektów i doświadczeń

Przeprowadzono już kilka badań naukowych dotyczących efektów wprowadzenia Modelu norweskiego w Danii, Flandrii, Norwegii i Szwecji (Ahlgren i in. 2012; Hammarfelt i de Rijcke 2015; Ossenkop, Engels i Sivertsen 2012). Ponadto rządy zleciły ewaluacje w Danii, Flandrii i Norwegii. Flamandzką ewaluację z 2012 r. opisałem we wstępie.

Ewaluacja w Danii (Sivertsen i Schneider 2012) objęła wszystkie uniwersytety i ich obszary badawcze. Ponieważ przeprowadzono ją zaledwie trzy lata po wprowadzeniu Modelu, niewiele można było powiedzieć na temat efektów i możliwych konsekwencji. Natomiast w wyniku dialogu ze wszystkimi uniwersytetami ewaluacja zaowocowała kilkoma pomysłami ulepszenia Modelu, nad którymi prowadzone są obecnie dalsze prace.

W Norwegii model wprowadzono w 2004 r., z efektami finansowymi dla norweskich instytucji badawczych już w 2005 r. Ewaluacja efektów i doświadczeń zlecona

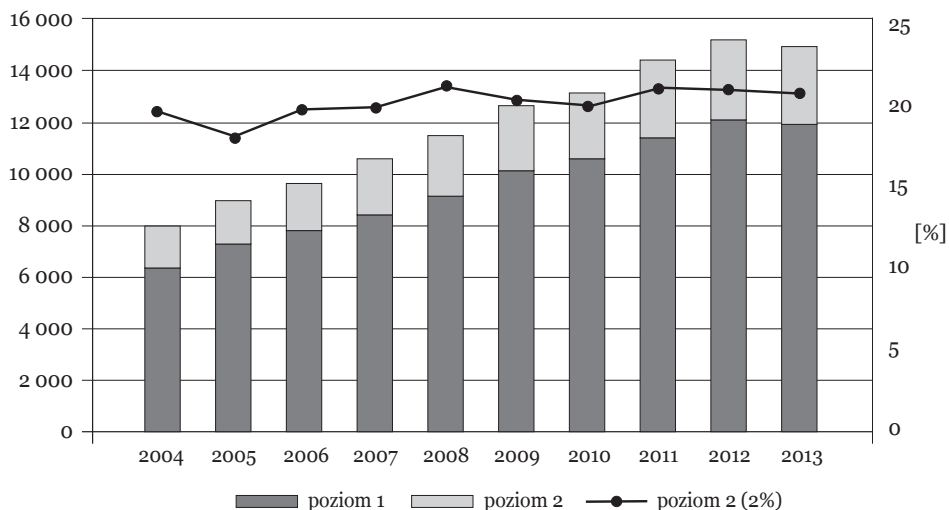
została przez Norweskie Stowarzyszenie Instytucji Szkolnictwa Wyższego i przeprowadzona przez Duńskie Centrum Badań nad Nauką i Polityką Naukową (Danish Centre for Studies in Research and Research Policy) Aarhus University w 2013 r. Oprócz raportu ewaluacyjnego w języku duńskim z dziesięciostronicowym streszczeniem po angielsku (Dansk Center for Forskningsanalyse 2014) powstał również anglojęzyczny artykuł naukowy zawierający analizę wyników (Aagaard, Bloch i Schneider 2015).

Norweska ewaluacja bazowała na wywiadach z naukowcami i badaniach sondażowych przeprowadzonych na dużych próbach. Nie wykazano ogólnego niezadowolenia z funkcjonowania Modelu (poza poszczególnymi problemami, patrz niżej) ani nie znaleziono niezamierzonych konsekwencji widocznych w zachowaniu badaczy (przynajmniej na poziomie makro). Ministerstwo Edukacji i Badań zdecydowało się więc dalej stosować Model jako część finansowania instytucji opartego na produktywności.

Ewaluacja wykazała jeden istotny efekt wprowadzenia wskaźnika – zwiększoną produktywność, oraz trzy istotne problemy, które pokrótce tutaj omówię.

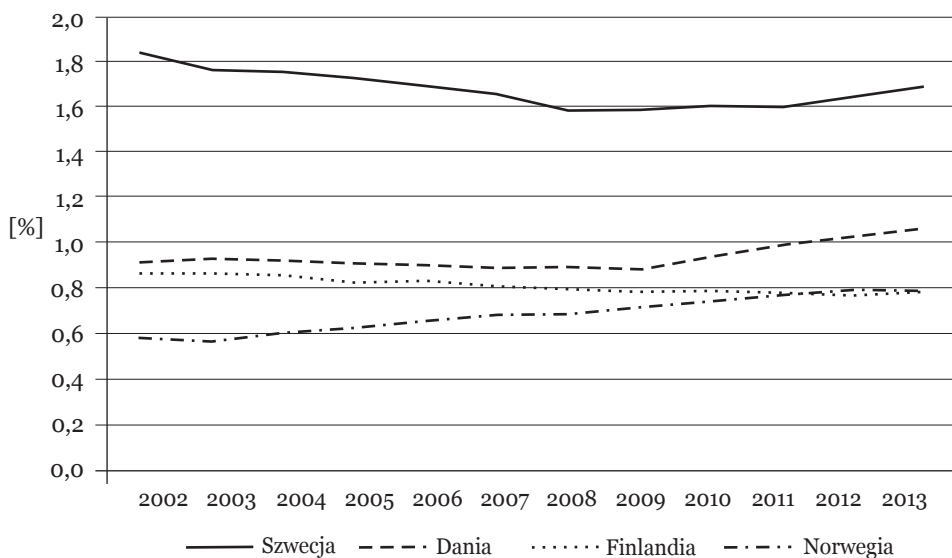
Głównym rezultatem ewaluacji było wykazanie, że liczba publikacji wzrosła powyżej tego, czego można by się spodziewać po wzroście finansowania. Wykres 2 pokazuje wzrost liczby punktów za publikacje w sektorze szkolnictwa wyższego od 2004 r. Wykres 3 opiera się zaś na bardziej niezależnym pomiarze bazującym na Web of Science.

Wykres 2. Punkty za publikacje w norweskim sektorze szkolnictwa wyższego dla lat 2004-2013

Poziom 2 odnosi się do wiodących, międzynarodowych kanałów publikacyjnych, które obejmują ok. 20% wszystkich publikacji. Prawa oś i linia odnoszą się do odsetka publikacji z poziomu 2.

Wykres 3. Udział publikacji w światowej produkcji naukowej według Web of Science w latach 2000-2013

Źródło: National Science Indicators (NSI), Thomson Reuters.

Na wykresie 3 widać wzrost udziału artykułów w globalnej liczbie publikacji dla czterech krajów skandynawskich. Zachęta do publikowania została wprowadzona w Norwegii w 2004 r., a w Danii i Szwecji w 2009 r. W Finlandii zostanie wprowadzona w 2015 r.

Ewaluacja w Norwegii nie wykazała innych zmian we wzorach publikacyjnych poza ogólnym wzrostem. Równowaga pomiędzy rodzajami (książki, rozdziały, artykuły w czasopismach i seriach) czy językami publikacji (narodowe vs. międzynarodowe) nie uległa zmianie. Liczba publikacji wieloautorских rośnie w tym samym tempie co w innych krajach podobnej wielkości. Bez zmian pozostała długość publikacji. Cytowalność mierzona na poziomie krajowym jest również stabilna. Jak widać na Wykresie 2, odsetek publikacji w najbardziej wpływowych międzynarodowych kanałach publikacji utrzymuje się na poziomie 20%, natomiast absolutna liczba takich publikacji uległa niemal podwojeniu.

Ewaluacja w Norwegii wyłoniła trzy istotne problemy Modelu: jeden w konstrukcji wskaźnika, a dwa wynikające z zastosowania Modelu.

Jak wspominałem wyżej, punkty za publikacje przy wielu autorach reprezentujących wiele instytucji są naliczane ułankowo pomiędzy instytucje według liczby autorów. Ewaluacja wykazała, że metoda podziału (ułankowa) jest bardziej korzystna dla nauk społecznych i humanistycznych. Średnia roczna liczba punktów

w przeliczeniu na naukowca jest większa w tych obszarach. Gdyby jednak odejść od naliczania ułamkowego, efekty byłyby odwrotne. Badacze w naukach ścisłych, technicznych i medycznych publikują (wraz ze współautorami) średnio większą liczbę publikacji każdego roku. Rozwiązaniem przejściowym wydaje się używanie pierwiastka w wyliczaniu punktów dla poszczególnych instytucji w publikacjach wieloautorskich.

Drugim problemem stwierdzonym podczas ewaluacji jest przejrzystość, a więc również wiarygodność corocznego procesu nominacji do poziomu 2 (opisanego wyżej w składniku B). Norweskie Stowarzyszenie Instytucji Szkolnictwa Wyższego zainicjowało projekt udostępnienia całego procesu decyzyjnego (wraz ze szczegółowymi uzasadnieniami) w portalu internetowym, aby wszyscy badacze mogli wpływać na ten proces i zdobywać informacje.

Trzecim problemem było lokalne wykorzystanie wskaźnika. Chociaż Model norweski stworzono dla celów finansowania instytucjonalnego na poziomie instytucji, wskaźnik jest szeroko stosowany w celach wewnętrznych na poziomie instytucji, wydziałów, instytutów etc. Niektóre z tych praktyk mogą być rozsądne; inne zaś wysoce problematyczne, zwłaszcza gdy wskaźnik zastępuje odpowiedzialne zarządzanie czy ludzką ocenę. Norweskie instytucje badawcze mają względnie duży poziom autonomii i nie mogą być zewnętrznie instruowane w zakresie praktyk kierowniczych. Podczas dużej krajowej konferencji zorganizowanej na początku 2015 r. kierownicy z różnych poziomów organizacji dzielili się swoimi poglądami i doświadczeniami ze stosowania wskaźnika publikacji na poziomie lokalnym.

Dyskusja:

Model norweski z perspektywy nauk humanistycznych

Nauki humanistyczne wyróżniają się bardziej zróżnicowanym wzorem publikacyjnym niż inne obszary badań. Z jednej strony, recenzowane prace naukowe publikowane są na różne sposoby. W niektórych dyscyplinach publikacje książkowe (monografie albo rozdziały w pracach pod redakcją) mogą być nawet ważniejsze niż publikacje w czasopismach (Sivertsen i Larsen 2012). Z drugiej strony, humaniści częściej niż reprezentanci nauk ścisłych publikują dla szerokiego grona członków społeczeństw i kultur istotnych dla ich badań (Bentley i Kyvik 2011). Nawet recenzowane publikacje naukowe mogą ukazywać się w językach narodowych, jeśli te są istotniejsze ze względu na ich treść i zasięg (Hicks 2004). Krajowe adaptacje podręczników dla studentów często są preferowane kosztem międzynarodowych, standardowych wydań. W efekcie humaniści częściej są autorami podręczników i innych materiałów edukacyjnych.

Publikacje dla szerokiej publiczności i dla studentów mogą być uważane za najistotniejszy wyraz społecznego znaczenia humanistyki. Co więcej, często trudno

oddzielić publikacje będące efektem nowych badań od tych przeznaczonych dla studentów czy szerszej publiczności. Z tej perspektywy Model norweski wydaje się restrykcyjny i demotywujący. Mimo tego zaobserwowano wzrost publikacji dla szerokiej publiczności od czasu wdrożenia Modelu w Norwegii (Kyvik i Sivertsen 2013). Jednak ograniczenie wskaźnika do recenzowanych publikacji zawierających oryginalne rezultaty badawcze może również budzić wątpliwości w świetle jego celu: czy wskaźnik przedstawia humanistykę w sposób porównywalny do innych obszarów badań? Doświadczenie wskazuje że tak – działania badawcze w humanistyce mogą być porównane z wysiłkami w innych obszarach wiedzy.

Dyscypliny humanistyki różnią się pod względem wzorów publikacyjnych. Dla przykładu, odsetek publikacji międzynarodowych jest różny pomiędzy dyscyplinami, a nawet wewnątrz nich (np. archeologia klasyczna vs. lokalna). Jednak ogólnie rzecz biorąc, humaniści publikują w przynajmniej dwóch językach, w ojczystym i dominującym międzynarodowym języku dyscypliny (dla niektórych dyscyplin humanistycznych nie jest to angielski). Nie jest to zjawisko nowe; w humanistyce dzieje się tak od dwóch tysięcy lat. Oczywiście można obserwować stopniowy, stały wzrost publikacji wydawanych po angielsku, ale duże różnice pomiędzy dyscyplinami pozwalają sądzić, że dwujęzyczność nie zaniknie (van Leeuwen 2006; Ossenkolk i in. 2012) ze względu na zobowiązania społeczne i prace dla szerszej publiczności. Nie ma też dowodów na twierdzenie, że w humanistyce publikacje książkowe są zastępowane przez czasopisma. Monografia, praca pod redakcją i artykuł w czasopiśmie istnieją w humanistyce równolegle, ponieważ reprezentują uzupełniające się metody samych badań naukowych. W związku z tym – z perspektywy humanistyki – wszystkie rodzaje publikacji i wszystkie języki muszą być odpowiednio reprezentowane we wskaźniku publikacyjnym. Z tego względu Model norweski jest obroną humanistyki w sytuacji, gdy inne wskaźniki bibliometryczne nieadekwatnie oddają specyfikę dyscyplin lub tworzą wręcz napięcia między nimi (przyczyniają się do tego duże różnice wewnątrz humanistyki w reprezentowaniu dyscyplin w komercyjnych bazach danych).

Dostęp do innych publikacji stanowi prawdopodobnie najistotniejszą infrastrukturę badawczą w humanistyce. Paradoksalnie tego rodzaju infrastruktura nie jest równie szeroko dostępna w humanistyce jak w innych obszarach badań. Web of Science, Scopus, PubMed, Chemical Abstracts itd., nie zostały stworzone dla celów ewaluacji badań, ale dla pobierania informacji bibliograficznych. Wykres 1, z tej perspektywy, pokazuje niedostatki systemu bibliotek w obsłudze humanistyki przez infrastrukturę międzynarodową. Wykres 1 pokazuje również, że Model norweski może zidentyfikować ten niedobór. Stopniowe udostępnienie rezultatów badań naukowych humanistyki w dającej się przeszukiwać, międzynarodowej, wielojęzycznej bazie danych jest nie tylko pożądane, ale też coraz bardziej prawdopodobne w dobie umiędzynarodowienia komunikacji naukowej. Tym samym wzrośnie widzialność i dostępność prac z humanistyki. Jednak jeśli uznajemy literaturę humanistyczną

za nieskończoną i chcemy włączenia do niej wszystkiego, co napisaliśmy, osiągnąć ten cel będzie dużo trudniej. Model norweski dostarcza definicji, progów i statystyk empirycznych, które pomagają odróżnić literaturę naukową od innej, i tym samym udostępnić ją w skali globalnej. Stanowi więc pierwszy krok na tej drodze.

przełożył Daniel Kontowski

Literatura

- Aagaard, K., Bloch, C.W., Schneider, J.W. (2015). Impacts of performance-based research funding systems: The case of the Norwegian Publication Indicator. *Research Evaluation*. 24(2): 106-117. doi:10.1093/reseval/rvv003.
- Ahlgren, P., Colliander, C., Persson, O. (2012). Field normalized rates, field normalized journal impact and Norwegian weights for allocation of university research funds. *Scientometrics*. 92(3): 767-780. doi: 10.1007/s11192-012-0632-x.
- Bentley, P., & Kyvik, S. (2011). Academic staff and public communication: A survey of popular science publishing across 13 countries. *Public Understanding of Science*. 21(1): 48-63. doi:10.1177/0963662510384461.
- Dansk Center for Forskningsanalyse (2014). *Evaluering af den norske publiceringsindikator*. Aarhus: Dansk Center for Forskningsanalyse.
- Engels, T.C., Ossenblok, T.L., Spruyt, E.H. (2012). Changing publication patterns in the social sciences and humanities, 2000-2009. *Scientometrics*. 93(2): 373-390. doi: 10.1007/s11192-012-0680-2.
- Hammarfelt, B., Rijcke, S. de (2015). Accountability in context: Effects of research evaluation systems on publication practices, disciplinary norms, and individual working routines in the faculty of Arts at Uppsala University. *Research Evaluation*. 24(1): 63-77. doi: 10.1093/reseval/rvu029.
- Hicks, D. (2004). The four literatures of social science. W: H.F. Moed, W. Glänzel, U. Schmoch (red.). *Handbook of quantitative science and technology research: The use of publication and patent statistics in studies of S & T systems* (476-496). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Kyvik, S., Sivertsen, G. (2013). Økende Forskningsformidling. *Forskningspolitikk*. 4(213): 16-17.
- Leeuwen, T. van (2006). The application of bibliometric analyses in the evaluation of social science research. Who benefits from it, and why it is still feasible. *Scientometrics*. 66(1): 133-154. doi: 10.1007/s11192-006-0010-7.
- Ossenblok, T.L., Engels, T.C., Sivertsen, G. (2012). The representation of the social sciences and humanities in the Web of Science – a comparison of publication patterns and incentive structures in Flanders and Norway (2005-9). *Research Evaluation*. 21(4): 280-290. doi: 10.1093/reseval/rvs019.
- Schneider, J.W. (2009). An outline of the bibliometric indicator used for performance-based funding of research institutions in Norway. *European Political Science*. 8(3): 364-378. doi: 10.1057/eps.2009.19.

- Sivertsen, G. (2010). A performance indicator based on complete data for the scientific publication output at research institutions. *ISSI Newsletter*. 6(1): 22-28.
- Sivertsen, G. (2014). Scholarly publication patterns in the social sciences and humanities and their coverage in Scopus and Web of Science. W: E. Noyons (red.). *Proceedings of the Science and Technology Indicators Conference 2014 Leiden* (598-604). Leiden: Centre for Science and Technology Studies.
- Sivertsen G. (2016). Publication-Based Funding: The Norwegian Model. W: M. Ochsner, S.E. Hug, H.-D. Daniel. *Research Assessment in the Humanities. Towards Criteria and Procedures* (79-90). Berlin: Springer.
- Sivertsen, G., Larsen, B. (2012). Comprehensive bibliographic coverage of the social sciences and humanities in a citation index: An empirical analysis of the potential. *Scientometrics*. 91(2): 567-575. doi: 10.1007/s11192-011-0615-3.
- Sivertsen, G., Schneider, J. W. (2012). *Evaluering av den bibliometriske forskningsindikator*. Oslo: NIFU.
- Technopolis Group (2013). *Evaluation of the Flemish Academic Bibliographic Database for the social sciences and humanities (VABB-SHW)*. Technopolis Group: Executive summary. Amsterdam.

Publication-Based Funding: The Norwegian Model

ABSTRACT. The ‘Norwegian Model’ attempts to comprehensively cover all the peer reviewed scholarly literatures in all areas of research – including the preferred formats and languages of scholarly publishing in the humanities – in one single weighted indicator which makes the research efforts comparable across departments and faculties within and between research institutions. This article describes the main components of the model and how it has been implemented, as well as the effects and experiences in three of the countries that are making use of the model, and where it has been evaluated: Belgium (Flanders), Denmark and Norway. The article concludes with a discussion of the model from the perspective of the humanities.

KEYWORDS: Norwegian model, bibliometrics, humanities, social sciences, research evaluation

CYTOWANIE: Sivertsen, G. (2017). Finansowanie oparte na publikacjach – Model norweski. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*. 1(49): 47-59. doi: 10.14746/nisw.2017.1.2.

